

repelt s bár az nem minősíthető kisgrafikának és így lapunk profiljába sem illene bele, művészi színvonala miatt szívesen mutatjuk be olvasóinknak.

Kisgrafikaiból egyet szintén közlünk. Legyen ez belépőjegy további alkotásokhoz, melyeket kiállításának sikere nyomán joggal kívánhatunk és remélünk.

Soós Imre

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL...

...hiába! Az 1900-as évek sem hoztak Magyarországra számára víg esztendőt. Nem bizony! A magyar nemzet tragédiája volt ez a korszak. Amit eddig hazánk ezeréves nemzeti léte alatt alkotott jogi, társadalmi, művészeti, szépirodalmi vagy tudományos téren azért, hogy Szent István magyarságának népe ideáljaihoz emelkedjék, ezzel azonosulni tudjon. De a nemzeti gondolatot a nemzetközi, a vallási a szabadgondolkodás, a morálist az amoralitás örölte fel...

A fenti sorokat bevezetőnek szántam. Ugyanis a II. világháború utáni időszak szinte hasonló. Ennek ellenére hiszem:

„Szemétdombon is nyílik virág,
illattal, nektárral teli,
boldog elégedett, Napba tekint,
a hely jókedvét nem szegi,
magját hullatja újra, megint...
örömeire annak, aki észreveszi.”

Ilyen mag népünk nemzeti lelkülete, az, ami minden körülmények között volt és van, kisarjad és kivirágzik nyelvében, a

nép ajkán élő regékben, művészetben, vagy mint Kner Izidor (1860-1935) Magyarország legkiválóbb nyomdája és kiadóvállalata Gyomán.

Kner Izidor célul tűzte ki egy, a nemzet lelkületét tükröző művészi és harmonikusan kivitelezett szép könyv életre hívását. Tehát olyan könyvek

megjelentetését, ahol a méret, a zsinórmérték, arány, vonalvastagság pontosan összeillő a nyomdai betűkkel és a díszítő elemekkel. Ezeket az alapelveket betartó feladathoz Kozma Lajosban talált társat, akivel megvalósították a könyvművészetnek szépséges „virágcsokrát” *Monumenta Litterarum* címen, a világirodalom remekeiből és klasszikus költőink műveiből álló sorozatát. Igen, Kozma Lajos (1884-1948) neve, grafikusművészi tevékenysége bizonyára sokak előtt nem ismeretlen. Mégis el kell mondanom, hogy mint építész-mérnök, kiváló rajzoló és illusztrátor volt. Szecessziós tollrajzokkal ő illusztrálta Balázs Béla (Bauer Herbert 1884-1949) a

„Fából faragott királyfi” című zenésített táncjátékát, a „Kékszakállú herceg vára” című egyfelvonásos operát (Bartók Béla zenéjével), valamint Révész Béla (1876-1944) a kétkötetes Ady tragédia íróinak könyveit.

Kozma Lajos 1917-1927-ig működött együtt a Kner nyomdával. Kner Izidorral a szép könyv elképzeléséhez tartozott újra életre hívni a régi magyar hagyományt, hogy azok legyenek az általa kiadott könyveinek modernséggel, eredetiséggel a barokk idők legszebb magyar népművészeti és iparművészeti alkotásainak fametszetű díszjei. Nagy feladat, különösen egy szecessziós tollrajz illusztrátornak a magyar népművészet dekoratív érzésvilágába átlényegülni.

De akármilyen furcsán is hangzik (saját tapasztalat), az abszurd és nyomorúságos helyzetek mind-mind teremtő talaja a hit, a szellem, az alkotás virágainak, mert *Lumina in tenebris clariora sunt*, azaz sötétben tündöklőbb a fény! Az első világháború végén végzetes helyzetbe került országunk nemzeti léte. Az 1919-ben hazánkat megszálló románok miatt sok nemzeti érték mellett Kozma Lajosnak is eddigi munkáival, otthonával együtt mindene megsemmisült. Az előlőről kezdés, a szorult helyzet

„alakította” ki Kozma Lajos művészetében a Kner Izidor elképzelését, aminek eredménye az a magyar népművészeti elemekből építkező sajátosan egyéni könyv-díszítőművészet, fametszetű iniciálé és díszítő elem, a nemzetközileg is elismert „Kozma-barokk”.

Ezzel az írásommal a ma működő grafikusművészeknek figyelmét szeretném felhívni arra, hogy nem lenne szegény újra életre hívni a régi hagyományt, gondolkodásban, technikában ma sem.

Csiby Mihály

SZEMÉLYES EMLÉKEZÉS RADNÓTI MIKLÓSRA, SZÜLETÉSÉNEK 100. ÉVFORDULÓJÁN

Amikor 1967-ben férjemmel motorkerékpáron elhagytam Magyarországot, a csomagtartón lévő sporttáskában egyetlen könyvet vittem magammal: Radnóti Miklós összes verseit, egy szimbolikus „töredéket” szülőföldemről, egyértelmű bizonyítékként a költészet, embersége iránt való érzéseimnek. Amit nem kellett a csomagtartóra tenni, mert a szívemben tartom, az emlékeim voltak. Emlékeim a Múzsára, Gyarmati Fannira. Nekünk, diákoknak: Fanni néni volt. Amikor az 50-es években középiskolába kerültem, több évi tanulás után is alig tudtam oroszul. (Egyfajta passzív ellenállás eredményeként, az akkori évek történelmi-politikai összefüggéseiből következően.) És akkor a katedrán ott állt „Fanni”, sugárzóan, szigorú kontyából göndör tincsek váltak ki és a költészet aurája lengte körül. Rajongott érte az osztály, nemcsak mint a nagy költő megelevenedett múzsáját tiszteltük és szerettük, hanem őt önmagáért is.

Claudia Berg hidegtű, C4 (2009), 105×135

Áradt belőle a kristálytisza, intellektuális szellem, a tananyagon túlmutató tudás. Oktatási módszere tárgyilagos, de elnéző volt, ettől elszégyellve magam, gyors ütemben igyekeztem be-pótolni orosz-nyelvbéli hiányosságaimat...

Miután német nyelvterületen élek, törekvésem a magyar irodalom és művészet Európának ezen a táján való terjesztése. Ha egy magyar költő művére készül exlibrisem, mindig mellékelem a hozzá kapcsolódó német fordítást. Radnóti legjobb német fordítója, talán meglepő módon, egy svájci református lelkész volt. *Markus Bieler* (1920-1979), a Bern melletti Spiegel helységben élt, maga is költő volt. Bieler nem egyszerűen fordította, átültette németre Radnóti verseit; a szó legnemesebb értelmében átköltötte azokat, úgy is mondhatnám, átélte, át-érezte a költemények tartalmát. Radnóti költészetének egyik legjobb ismerője, *Melczer Tibor* (1945-2001) szerint a „Hetedik ecloga” fordítása az eredetivel csaknem egyenlő értékű.

Egy új exlibris megszületésének tervezése, megrendelése egyfelől körültekintést igényel, másfelől pedig mégiscsak a pillanat spontán, szubjektív döntése. Vajon véletlen-e, hogy éppen az jutott eszembe, hogy az utóbbi években egy egész, Németország keleti feléről (Halle, Lipcse, Drezda) származó, fiatal grafikusgeneráció tűnt fel, igényes, modern vonalvezetésű, új irányba mutató művekkel. Egyikük, *Claudia Berg*, 1976-ban Halléban született; német, spanyol, kínai tanulmányokkal rendelkezik, elismert, sokat kiállító és díjazott művésznő. Hidegtűvel készült rézkarcain szinte csak „jelöli” a témát; megjelenít, anélkül, hogy konkrét lenne. Meditatívnak nevezhető művei, finomságuk mellett, erőteljesek és mélységről tanúskodnak. Radnóti néhány utolsó versének német fordítását küldtem el neki, szabadon hagyva, melyiket akarja az exlibrisen ábrázolni. Választása Radnóti utolsó versére, a „Razglednica 4” hét sorára esett. Azt írta nekem: „...ezek a sorok olyan elképzelhetetlen szörnyűséget írnak le, amihez nem lehet, nem szabad semmit hozzáfűzni, egy sivár táj, igen, ott fekszik valaki, vagy valami valakiből, csak sejteni, hogy ott valami nincs rendben, mi pontosan, azt mindenki olvassa el, ezt az írta le a legjobban, aki átélte...” Aki átélte, de nem élte túl.

Vermes Júlia, Bázél

SZEGEDI GYŰJTŐK KIRÁNDULÁSA SZANKRA

Júliusban a szegedi KBK csoport néhány tagja Budapesten megtekintette a Szépművészeti Múzeumban Turner angol festő szép anyagát, a KOGART kiállítóházban pedig a magyar impresszionisták gazdag tárlatát. Hazafelé a vonaton lelkesen mondtuk el benyomásainkat. Már ekkor elhatároztuk, hogy a nyáron teszünk még egy kiruccanást. Elképzelésünket elmondtuk Kecskeméten, a Hírös Napokon dr. Nagy Ádámnak, aki támogatta az ötletet, és rövid időn belül megszervezte augusztus 5-i kirándulásunkat Szankra.

A Móra Múzeum elől indultunk: Bakacsi Lajos, dr. Nagy Ádám, Rácz Mária és Sárszegi György, kicsi, de lelkes csapat.

Kiskunmajsa előtt megtekintettük az 56-os Nemzeti Emlékmúzeumot. Az emlékházat egy régi tanyasi iskolában a Corvin köz hőse, Pongrácz Gergely hozta létre. Képek, könyvek, újságok, zászlók, művészeti alkotások és harci eszközök között itt él Pongrácz Ödön (Gergely bátyja), őrizve a forradalom emlékét.

Az emlékház szomszédságában áll a Kapisztrán Szent János tiszteletére szentelt kápolna, melyet Csete György Kossuth-díjas építész tervezett. Az egyik tornya (lövedék nyomokkal) a győztes forradalmat, a másik (romos) az elbukott szabadságharcot szimbolizálja. Benn Pongrácz Gergely márványlappal fedett sírja. A kápolna falán márványtáblák őrzik a kivégzettek adatait, a kivégzés időpontjával.

Kiskunmajsa után hamarosan elértük úti célunkat: Szankon a Községi Házat, a Béke utca 40-es szám alatt, melyet Kerényi József építészmérnök tervezett, megidézve a paraszti építészeti kultúrát, és nemes egyszerűséggel alakította ki a könyvtárként működő kiállítóházat. Ebben a nagyon szép épületben őrzik Gy. Szabó Béla világhírű grafikus 1500 fametszetét, 1300 pasztell-, 200 olajképét és 15000 rajzát.

Gy. Szabó Béla (1905. július 26. Gyulafehérvár – 1985. november 30. Kolozsvár) gépészmérnöknek indult, de a rajz iránti vonzalma erősebb volt. Kós Károly biztatására próbálkozott a fametszéssel. A harmincas években Budapestre ment tanulni a